

Відгук

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Легези Євгена
Олександровича на дисертацію Муцураєвої Луізи Асхабівни
«Відповідальність за порушення обмежень щодо одержання подарунків
публічними службовцями за законодавством України та країн ЄС», подану
на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Луізи Асхабівни Муцураєвої на тему «Відповідальність за порушення обмежень щодо одержання подарунків публічними службовцями за законодавством України та країн ЄС» присвячена важливій та своєчасній науково-прикладній проблематиці, що має істотне значення для розвитку адміністративного права, антикорупційного законодавства та інституту публічної служби.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю подальшого вдосконалення механізмів запобігання корупції, забезпечення доброчесності публічних службовців, підвищення рівня довіри громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування, а також приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів публічного врядування. У сучасних умовах євроінтеграційного розвитку України особливого значення набуває належне правове регулювання обмежень щодо одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, оскільки саме ця сфера є однією з найбільш вразливих до виникнення конфлікту інтересів та корупційних ризиків.

Обмеження щодо одержання подарунків публічними службовцями є важливим превентивним інструментом антикорупційної політики держави. Їх дотримання сприяє забезпеченню неупередженості, об'єктивності та доброчесності службової діяльності. Водночас порушення таких обмежень

здатне не лише спричинити юридичну відповідальність конкретної особи, а й негативно вплинути на авторитет публічної служби загалом.

При цьому аналіз правозастосовної практики свідчить про наявність низки проблем у цій сфері, серед яких – неоднозначність тлумачення понять «подарунок», «неправомірна вигода», «загально визнані уявлення про гостинність», складність розмежування адміністративної, дисциплінарної та кримінальної відповідальності, а також потреба в узгодженні національного законодавства з підходами, що застосовуються у країнах Європейського Союзу. Зазначене підтверджує своєчасність і наукову значущість обраної дисертанткою теми.

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувачки.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Л.А. Муцураєвої дає підстави стверджувати, що вона є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретико-методологічному рівні. Робота характеризується логічною побудовою, послідовністю викладення матеріалу, належним рівнем аргументації та комплексним підходом до розкриття обраної проблематики.

Дисертанткою опрацьовано значний масив нормативно-правових актів України, законодавства країн Європейського Союзу, міжнародних антикорупційних стандартів, матеріалів правозастосовної практики, а також наукових джерел з адміністративного права, теорії держави і права, антикорупційного права, права публічної служби та європейського права. Це дозволило авторці сформулювати обґрунтовані висновки та пропозиції щодо вдосконалення законодавчого регулювання відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків публічними службовцями.

Основні положення дисертації відображені у наукових публікаціях здобувачки, зокрема у 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, а також у 2 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що

свідчить про належний рівень апробації результатів дослідження та їх представлення науковій спільноті.

Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вона є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень, присвячених відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків публічними службовцями за законодавством України та країн ЄС.

Заслуговує на підтримку запропонований авторкою підхід, відповідно до якого адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків розглядається як складне правове явище, що має нормативну, фактичну, юридичну та процесуальну складові. Важливим є також обґрунтування самостійного значення юридичної підстави відповідальності у справах за ст. 172-5 КУпАП, що передбачає необхідність встановлення повного складу адміністративного правопорушення, включаючи причинно-наслідковий зв'язок між одержанням подарунка та виконанням службових повноважень.

Позитивної оцінки заслуговує положення щодо доцільності розширення кола суб'єктів адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків, а також авторський підхід до розмежування понять «подарунок» і «неправомірна вигода» за правовими, функціональними та вартісними критеріями.

Науковий інтерес становить і висновок про те, що правопорушення, пов'язані з одержанням подарунків публічними службовцями, слід розглядати не лише як адміністративні делікти, а як елемент ширшого антикорупційного механізму, пов'язаного із запобіганням конфлікту інтересів, дотриманням службової етики та забезпеченням доброчесності публічної служби.

У роботі також отримали подальший розвиток положення щодо імплементації позитивного досвіду країн Європейського Союзу в українське законодавство, зокрема в частині нормативного визначення дозволених і заборонених подарунків, запровадження механізму їх реєстрації та

декларування, врегулювання порядку поводження з протокольними подарунками та уніфікації вартісних меж допустимих подарунків.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження.

Сформульовані в дисертації положення, висновки та рекомендації є достатньо аргументованими і ґрунтуються на належній теоретичній, нормативній та емпіричній базі. Авторкою використано широкий спектр загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, зокрема формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний методи, а також методи аналізу, синтезу, узагальнення та класифікації.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про запобігання корупції», інші акти національного законодавства, міжнародно-правові акти, а також законодавство окремих країн Європейського Союзу. Теоретичну базу роботи сформовано на основі наукових праць українських і зарубіжних учених у сфері адміністративного, антикорупційного та європейського права.

Емпірична база дослідження охоплює матеріали судової та адміністративної практики, аналітичні матеріали, статистичні дані, роз'яснення уповноважених органів, що надало змогу авторці зробити обґрунтовані висновки щодо сучасного стану правового регулювання та практики застосування відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає в поглибленні наукових уявлень про адміністративну відповідальність за порушення антикорупційних обмежень, зокрема щодо одержання подарунків публічними службовцями. Отримані результати можуть бути використані для подальшого розвитку адміністративно-правової науки, антикорупційного права та права публічної служби.

Практичне значення роботи полягає в тому, що сформульовані авторкою пропозиції можуть бути використані у правотворчій діяльності – під час удосконалення законодавства України про запобігання корупції, адміністративну відповідальність і публічну службу; у правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності практики притягнення осіб до відповідальності за порушення обмежень щодо подарунків; у навчальному процесі – під час викладання дисциплін «Адміністративне право України», «Антикорупційне право», «Адміністративна відповідальність», «Публічна служба» та інших юридичних дисциплін.

Оцінка змісту та структури дисертації.

Дисертаційна робота Л.А. Муцураєвої має логічну, послідовну та науково обґрунтовану структуру. Вона складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі дисертантка обґрунтовує актуальність теми, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, характеризує методологічну, нормативну, теоретичну та емпіричну базу роботи, розкриває наукову новизну, практичне значення результатів, а також наводить відомості про апробацію та публікації.

У першому розділі досліджено теоретико-правові основи адміністративної відповідальності за порушення антикорупційних обмежень щодо одержання подарунків публічними службовцями. Авторкою розкрито методологічні підходи до вивчення відповідних правопорушень, визначено сутність і принципи адміністративної відповідальності, а також охарактеризовано її підстави.

Другий розділ присвячено характеристиці елементів складу правопорушень у сфері антикорупційних обмежень щодо подарунків. У ньому проаналізовано об'єктивні та суб'єктивні елементи відповідних правопорушень, що має важливе значення для правильної кваліфікації діянь і забезпечення належної правозастосовної практики.

У третьому розділі розглянуто проблемні аспекти притягнення до адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків публічними службовцями, досліджено зарубіжний досвід у цій сфері та запропоновано напрями вдосконалення національного законодавства.

5. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Л.А. Муцураєвої водночас вважаємо за необхідне звернути увагу на питання, які могли би, на нашу думку, слугувати предметом додаткових пояснень з боку дисертанта або ж дискусії при захисті дисертаційної роботи:

1) У роботі недостатньо деталізовано поняття «подарунок» у співвідношенні з поняттям «неправомірна вигода». У роботі запропоновано розмежування цих понять за вартісним, правовим та функціональним критеріями, що є позитивним аспектом дослідження. Водночас окремі положення потребують додаткової конкретизації, оскільки на практиці межа між подарунком, проявом гостинності та неправомірною вигодою є досить тонкою. Бажано було б запропонувати більш чіткі критерії такого розмежування з урахуванням мети передачі майна чи послуги, службового становища особи, обставин дарування, повторюваності таких дій та характеру взаємовідносин між дарувальником і службовцем.

2) Потребує посилення порівняльно-правова складова дослідження. Авторка звертається до досвіду країн Європейського Союзу, однак окремі положення зарубіжного законодавства подані переважно в описовому аспекті. Для підвищення наукової цінності роботи доцільно було б глибше порівняти моделі правового регулювання подарунків у публічній службі різних країн ЄС, визначити їх переваги й недоліки, а також чітко обґрунтувати, які саме елементи такого досвіду є придатними для імплементації в Україні з урахуванням національної правової системи.

3) Недостатньо уваги приділено питанню доказування суб'єктивної сторони правопорушення. У справах про порушення обмежень щодо одержання подарунків важливим є встановлення вини, форми умислу, усвідомлення

особою протиправності своєї поведінки та можливого зв'язку подарунка з виконанням службових повноважень. У дисертації це питання розкрито, однак воно могло б бути проаналізоване глибше, зокрема через призму доказових стандартів, типових помилок у протоколах про адміністративні правопорушення та причин закриття проваджень судами.

4) Окремі законодавчі пропозиції потребують більш чіткого нормативного формулювання. У роботі містяться слушні рекомендації щодо вдосконалення законодавства, однак частина з них сформульована на рівні загальних напрямів. Для посилення практичного значення дисертації доцільно було б подати конкретні редакції змін до ст. 172-5 КУпАП, Закону України «Про запобігання корупції» або інших нормативно-правових актів, що надало б роботі більшої прикладної завершеності.

5) Недостатньо розкрито роль НАЗК у механізмі запобігання порушенням щодо одержання подарунків. У дисертації згадується значення антикорупційних інституцій, однак роль Національного агентства з питань запобігання корупції могла б бути проаналізована детальніше. Зокрема, варто було б ширше висвітлити питання методичних роз'яснень НАЗК, моніторингу дотримання антикорупційних обмежень, взаємодії НАЗК з іншими органами та впливу його практики на формування єдиного підходу до кваліфікації правопорушень.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автором вдалося досягти його мети.

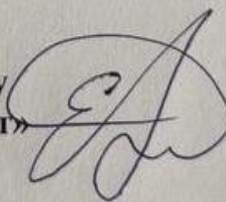
6. Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. У процесі детального розгляду дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

7. Загальний висновок. Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що дисертація Луїзи Асхабівни Муцураєвої «Відповідальність за порушення обмежень щодо одержання подарунків публічними службовцями за законодавством України та країн ЄС» є самостійним, завершеним і комплексним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для науки адміністративного права та практики застосування антикорупційного законодавства.

Дисертаційна робота відповідає вимогам, визначеним Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. З урахуванням викладеного, Муцураєва Луїза Асхабівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник
Науково-дослідної лабораторії
з актуальних проблем юриспруденції та
психології
Науково-дослідного інституту
Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»**

Євген Легеза

